

Олександр РАДЧЕНКО

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЗМІСТОВНОСТІ ФУНКЦІЙ НАУКИ "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ"

*"Функція – це існування,
що мислиться нами в дії"*

Гете

Постановка проблеми. Глобальні соціетальні трансформації, що охопили усі сфери життєдіяльності людства на початку III тисячоліття, зумовлюють необхідність переосмислення фундаментальних засад буття державноорганізованого суспільства, мети, цілей, ролі та змісту діяльності держави і її апарату. Це є головним завданням науки державного управління на нинішньому етапі. Водночас, слід розуміти, що у відповідності до глобальних тенденції трансформуються й сама наука як засіб пізнання дійсності. З переходом до постіндустріального інформаційного суспільства наука все більше перетворюється на головну продуктивну силу суспільства. Як зазначає дніпропетровська дослідниця Наталія Федорова, відбувається зміна самого місця й ролі науки в суспільній системі, за якої "трансформуються вже існуючі та виникають нові функції науки. Так, в економічній сфері з'являється функція створення додаткового доходу та функція перерозподілу національного доходу, в яких наука виступає інструментом забезпечення економічного стимулювання наукового пошуку та впровадження його результатів у практику. Інноваційна функція, функція інтенсифікації суспільного виробництва, управлінсько-організаційна, функція прискорення НТП та економічного зростання як нові функції науки проявляються у використанні науки та її результатів для вдосконалення існуючих способів господарювання, підвищення ефективності використання обмежених ресурсів, що може слугувати основою для розробки національної моделі сталого розвитку" [9, с. 25]. Зазначене актуалізує підвищену увагу науковців і практиків державотворення до проблематики визначення й усвідомлення нового змісту функцій науки в цілому та науки державного управління зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В дисертаційних дослідженнях та публікаціях українських науковців як і представників вітчизняного політикуму завжди не бракувало визначення й тлумачення функцій держави, органів державної влади та державних службовців. Серед найбільш відомих авторів цього напрямку слід назвати як вже визнаних "метрами" науки державного управління В. Бакуменка, В. Князева, В. Лугового, Н. Нижник, І. Розпутенка, Ю. Сурміна, так і "нову генерацію", що плідно працює в останній період часу, зокрема Ю. Ковбасюк, В. Бульба, Т. Бутирська, В. Мамонова, О. Орлов, П. Петровський, О. Джураєва, І. Мотиль, В. Сало та багато інших.

Водночас, як це не парадоксально, нам не вдалося знайти жодної публікації, в якій йшлося б про власне функції самої науки "державне управління"! Так, В. Сидор досліджує поняття та функції науки земельного права України [8], Н. Багай – аграрного права [1], Н. Федорова – економічної науки [9], проте функції науки державного управління так і залишилися поза увагою науковців як системи

**РАДЧЕНКО
Олександр
Віталійович,**

*доктор наук з
державного управління,
професор,
професор кафедри
державної служби,
адміністрування та
управління Луганського
національного університету
імені Тараса Шевченка,
м. Луганськ.*

Анотація:

У статті здійснено спробу виокремлення та систематизації функцій науки "державне управління" як відповідного способу діяльності державних органів, закладів, установ та державних діячів і службовців, що сприяючий збереженню існування та розвитку як власне цього державного органу, закладу, установи, так і всієї системи державного управління в цілому.

Ключові слова: наука, філософія науки, функції науки, державне управління.

УДК 351.854-027.2

Національної академії державного управління при Президентові України, так і всієї гуманітарної галузі наукового знання.

Метою статті є виокремлення та обґрунтування основних функцій науки "державне управління" на сучасному етапі розвитку людства.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає Н. Багай, наука, як відповідний суспільний феномен, являє собою систему знань про різноманітні форми матерії, сутність соціальних явищ та форми їх відображення у свідомості людини, їх об'єктивні властивості та закономірності виникнення, побудови, змісту, функціонування, взаємодії та розвитку [1, с. 6]. У колі найбільш всеосяжних категорій філософії науки одне з очільних місць по праву займає категорія "функція", яка обумовлює сенс, змістовну сутність та структуру діяльності будь-якого інституту, механізму, суб'єкта соціальних дій та навіть приладу. Здавна категорія "функція" (від лат. *functio* – здійснення, виконання) – спосіб поведінки, притаманний будь-якому об'єкту та сприяючий збереженню існування цього об'єкта або тієї системи, до якої він входить у якості елемента [11].

У гуманітарному дискурсі категорія "функція" вказує на ту роль, котру певний соціальний інститут або окремий соціальний процес виконують по відношенню до цілого, наприклад, функції держави, сім'ї, мистецтва, системи освіти тощо відносно суспільства. В такому випадку під функцією розуміється певна сукупність соціальних дій та їх наслідків [11].

Будь-яка діяльність за відсутністю функціонального призначення просто втрачає сенс. Так само й сутність власне науки як соціетального феномену розкривається в її функціях [5]. При цьому усталеним є розуміння, що функції науки – це основні напрями наукової діяльності, що виражаються в її завданнях і цілях [8, с. 116].

Наука державного управління є відносно юною, вона ледве сягає порогу свого двадцятиріччя, однак розвивається досить бурхливо. За цей короткий строк напрацьовано значний творчий доробок вітчизняних науковців галузі державного управління, захищено сотні кандидатських і докторських дисертацій, підготовлено восьмитомну енциклопедію державного управління. Здавалось би, вже закладено фундаментальну базу нової науки, розвинуто теорію, історію та прикладні аспекти, але суперечки навколо нашої науки не вщухають і досі, торкаючись навіть питання необхідності самого її існування.

В чому ж полягає розрив між тим, що робить наука державного управління і тим, що очікують від неї держава та суспільство? На наш погляд, справа полягає у відсутності розуміння самого призначення науки державного управління, її функцій на сучасному етапі розвитку.

Власне, у фундаментальній базі нашої науки виявляється абсолютно відсутній той самий очільний елемент, який, повторимо, розкриває собою сутність самої науки та відсутність якого ставить під сумнів сенс існування всієї науки. Адже спроби знайти визначення функцій науки державного управління як у вітчизняній науковій періодиці, так і навіть в енциклопедії державного управління виявилися абсолютно марними.

Перший та другий томи вищезгаданої енциклопедії за визначенням та назвою покликанні були дати фундаментальні теоретичні та методологічні основи науки. У першому томі розкриваються функції держави як суспільного інституту, державного управління як механізму та процесу реалізації влади, державної влади як політичного інституту. Другий том містить статтю "Наука" [2, с. 402-403] без згадки про функції та статтю "Функція" [6, с. 662-664], в якій дотично згадується тільки функція державного управління. Але статті, присвяченої функціям науки державного управління немає!

Єдину згадку про функції науки державного управління знаходимо в центральній статті енциклопедії "Наука державного управління" за авторством Президента

НАДУ Ю. В. Ковбасюка та О. Л. Приходько, та й то згадку побіжно: "наука державного управління виконує важливі інтегруючі функції. Вона узагальнює наукову картину державного управління" [4, с. 379].

Спробуємо хоча б частково надолужити виявлений пробіл. Отже, загальноприйнятими функціями науки в цілому є пізнавальна, світоглядна, виробнича, соціальна та культурна [6]. Найбільш суттєвими функціями філософії, як особливого роду діяльності та системи наукового знання, пов'язаного з суспільно-історичною практикою людства й орієнтованого на вирішення певних соціальних завдань називають:

а) світоглядну (створення цілісної стійкої системи поглядів на оточуючий світ, його закономірності, явища та процеси);

б) гносеологічну (здійснення теоретичних досліджень пізнавальної діяльності людини з метою виокремлення механізмів та прийомів пізнання);

с) методологічну (формування вчення про закономірності, принципи й методи пізнання та перетворення дійсності);

д) інформаційно-комунікативну (здатність формувати систему знань, інформувати всіх про її зміст та передавати від одних людей до інших);

е) ціннісно-орієнтуючу (створення системи критеріїв оціночної діяльності на засадах запропонованих критеріїв оптимальності, корисності та ефективності тієї чи іншої сукупності явищ і соціальних дій);

ф) критичну (вироблення оцінки того, що відбувається в світі на базі наукових уявлень про норму та патологію та сприяння на основі цього виробленню заходів, спрямованих на подолання того, що не влаштовує людину і має бути вдосконаленим);

г) інтегруючу (формування гранично загальних принципів світоутворення, накопичення знань, їх систематизація та інтегрування в єдину систему);

ф) ідеологічну (здатність до розробки найбільш бажаних для певних соціальних прошарків і груп моделей розвитку суспільства й держави, що фіксують та пропагують їх інтереси та потреби);

h) виховну (здатність по мірі освоєння людиною наукового знання здійснювати формуючий вплив на інтелект людини);

к) прогностичну (здатність прораховувати можливі історичні, соціальні та політичні наслідки тих чи інших соціальних дій і процесів);

m) проектувальну (оскільки філософія виявляє механізми та найбільш загальні тенденції розвитку природи й суспільства, розкриває вимоги забезпечення дії цих механізмів і тенденцій, вона спроможна стати основою для цілеспрямованого впливу на природні та соціальні процеси) [10].

Представники юридичної науки найближче підійшли до предмету нашої розвідки, розкривши на спеціалізованому он-лайн ресурсі основні функції науки теорії держави і права, до яких віднесли:

а) пояснювальну (пояснення змісту і сутності закономірностей, що знаходяться в основі явищ і процесів державно-правового життя);

б) прогностичну (передбачення можливих шляхів подальшого розвитку держави і права);

с) евристичну (відкриття нових закономірностей державно-правового життя суспільства, збільшення нового знання про державу і право);

д) методологічну (понятійний апарат теорії держави і права виконує роль своєрідного фундаменту при формуванні понятійного апарату інших юридичних наук);

е) ідеологічну (вироблення ідей як результату теоретичного мислення з метою прогресивного перетворення державно-правової дійсності, – наприклад, ідеї поділу влади, правової держави);

ф) політичну (частина загальнотеоретичної наукової доктрини в певній мірі впливає на політичний курс держави, тенденції розвитку його законодавства, – наприклад, вчення про правову державу, права людини) [2].

Спіраючись на творчий доробок попередників, спробуємо виокремити найбільш узагальнені функції науки "державне управління" як відповідного способу діяльності державних органів, закладів, установ та державних діячів і службовців, що сприяючий збереженню існування та розвитку як власне цього державного органу, закладу, установи, так і всієї системи державного управління в цілому.

На наш погляд, основоположною функцією даної науки (як і інших наук) є **пізнавально-евристична функція**, покликана дати адекватне раціонально-теоретичне пояснення явищ і процесів навколишнього соціального світу, створити умови для відкриття об'єктивних законів розвитку суспільства і держави.

Наступною функцією можна назвати **світоглядно-ідеологічну**, котра на базі розуміння закономірностей владних відносин і процесів покликана дати науково обгрунтований образ ідеальної держави та ідеального суспільства як ціннісний орієнтир та мету суспільного розвитку, могутній консолідаційний чинник для згуртування народу й політичних еліт навколо демократичного державотворення.

Маємо погодитися з Н. Федоровою з приводу того, що накопичення наукових знань протягом усього розвитку людства дає можливість вдосконалити не лише методологічний апарат дослідження, а й прослідкувати процес еволюції наукових парадигм, виокремити етапи наукових революцій, які відбуваються шляхом розвитку та вдосконалення вже наявних концепцій або шляхом "від противного". Тобто в цьому проявляється **ідейно-спадкоємна функція** науки. Вона забезпечує спадкування, збереження всіх досягнень наукового «колективного інтелекту», наукової пам'яті, зв'язок часів, наступність різних поколінь учених, передачу традицій дослідницької естафети, певних норм, цінностей і ідеалів у сфері наукового виробництва [9, с. 23].

Тісно пов'язаною з попередніми є **прогностично-методологічна функція** науки державного управління, що спираючись на ідеальні моделі та природні закони розвитку людства має надати органам державного управління інструментарій формування та реалізації ефективної державної політики, здатної передбачити й уникнути негативні наслідки та спрямувати дії держави на досягнення бажаних результатів.

Культурно-освітня функція науки державного управління покликана забезпечити фахове професійне зростання державних службовців, формування у них відповідної раціонально-позитивної управлінської культури, спроможної до найповнішого використання людського потенціалу щодо виконання функцій та завдань держави і державної влади.

Виробничо-технологічна функція набуває все більшого значення в постіндустріальну інформаційну епоху, коли вже не робоча сила або автоматизація й технологізація економіки, а саме знання стає безпосередньою продуктивною силою й основним джерелом виробництва матеріальних і соціальних благ. Наука має надати політико-управлінській еліті новітні технології соціально-політичного врядування, мобілізації мас, консолідації зусиль соціальних спільнот навколо державотворчих процесів.

Близькою до виробничо-технологічної, та все ж достатньо самостійною є виокремлена Н Федоровою **управлінсько-регулятивна, або державно-регулююча функція**, котра "спочатку проявляється в розробці науково обгрунтованих програм забезпечення національної безпеки, а згодом програм економічного й соціального розвитку країни та природоохоронних програм, що фінансуються за рахунок держави з метою забезпечення її глобальних функцій – ефективності, стабільності та справедливості" [9, с. 24].

В інформаційному суспільстві наука перетворюється на соціальну силу. Це створює умови для появи **соціально-перетворювальної функції** науки державного управління покликана забезпечити позитивно-динамічне соціальне відтворення людства, озброюючи органи публічного управління науково обгрутованим інструментарієм стратегій, концепцій, програм соціального та економічного розвитку су-

спільства, подолання негативних явищ і врегулювання суспільно-політичних конфліктів тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, в процесі проведеної розвідки нам вдалося здійснити виокремлення провідних функцій науки "державне управління", до яких віднесено пізнавально-евристичну, світоглядно-ідеологічну, ідейно-спадкоємну, прогностично-методологічну, культурно-освітню, виробничо-технологічну, управлінсько-регулятивну, соціально-перетворюючу.

Перспективним виглядає подальше більш глибоке дослідження окремих функцій науки державного управління та їх ролі й значення в науковому забезпеченні як процесів власне державного управління, так і характеру та перебігу власне державотворення в Україні.

Література:

1. Багай Н. О. розвиток науки аграрного права України : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 "Земельне право; аграрне право; екологічне право; природо ресурсне право" / Н. О. Багай; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2002. – 20 с.
2. Види основних функцій науки теорії держави і права [Електронний ресурс]. // Інтернет-сайт Юридичні послуги Он-лайн. – Режим доступу : <http://www.yurist-online.com/uslugi/yuristam/literatura/stati/tpg/016.php>
3. Голубчик Г. Наука / Г. Д. Голубчик // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. – 2011. – с. 402 – 403.
4. Ковбасюк Ю. Наука державного управління / Ю. В. Ковбасюк, О. Л. Приходько // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – с. 379 – 380.
5. Марцин В. Основи наукових досліджень [Електронний ресурс] : Навчальний посібник / В.С. Марцин, Н.Г. Міценко, О.А. Даниленко та ін. – Л.: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с. – Режим доступу : <http://politics.ellib.org.ua/pages-4542.html>
6. Некрасов С. Философия науки и техники : тематический словарь [Электронный ресурс] / С. И. Некрасов, Н. А. Некрасова. – Орёл : ОГУ, 2010. – Режим доступа : http://science_philosophy.academic.ru/435/Функции_науки
7. Орлов О. Функция / О. В. Орлов // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. – 2011. – с. 662 – 664.
8. Сидор В. Д. Поняття та функції науки земельного права України [Електронний ресурс] / В. Д. Сидор // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки . – 2013. – № 1(2). – С. 113-118. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vznu_Jur_2013_1\(2\)_20.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vznu_Jur_2013_1(2)_20.pdf)
9. Федорова Н. Є. Еволюція функцій науки та особливості їх прояву в індустріальну епоху [Електронний ресурс] / Н. Є. Федорова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Сер. : Економічні науки . – 2013. – № 4. – С. 20-26. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdnuete_2013_4_4.pdf
10. Функции философии / [Електронний ресурс] // Веб-сайт "Grandars.ru". – Режим доступа : <http://www.grandars.ru/college/filosofiya/funkcii-filosofii.html>
11. Функция / [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт "Академик. ру". – Режим доступа : http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/ФУНКЦИЯ